

EN GUÀRDIA!

COL·LECCIÓ DIRIGIDA PER
ENRIC CALPENA I ORIOL JUNQUERAS

ELS MAQUIS

ESTHER RODRÍGUEZ

• Col·lecció *En Guàrdia!* - 1 •

Dirigida per Enric Calpena i Oriol Junqueras

En Guàrdia!

Els maquis

Esther Rodríguez

Cossetània
EDICIONS

Primera edició: març del 2005

© Esther Rodríguez
© Cossetània Edicions

Edita: Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Il·lustració de la coberta:
Lluís Albert Arrufat

Directors de la col·lecció: Enric Calpena i Oriol Junqueras

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Formes Gràfiques Valls, SA

ISBN: 84-9791-109-1

Dipòsit legal: T-331-2005

Presentació

A la tardor de 1999 nosaltres ens vam trobar un matí a la Granja Camps, avui desapareguda, que era al capdamunt de la Rambla de Catalunya de Barcelona. Prenent un cafè matinal vam començar a donar voltes a una de les nostres obsessions: la dificultat de divulgar la història amb un cert rigor. El gremi dels historiadors no veia, en general, amb bons ulls l'afany divulgador, perquè considerava que, en definitiva, divulgar era simplificar o fins i tot vulgaritzar. El gremi dels periodistes i comunicadors considerava, per la seva banda, que la història era, excepte la molt i molt contemporània, un coneixement antiquat i inútil, apte més per a mòmies que per a humans ben vius.

Aquesta doble tenalla, la dels nostres propis gremis, aquell matí se'ns va fer especialment feixuga, tant que ens va empènyer a especular com haurien de ser, per a nosaltres, els productes ideals de divulgació de la història. Havien de ser bàsicament narratius, per tal de mantenir la tensió d'aquell que ens sentís o ens veiés o ens llegís. Havien de ser entretinguts, de tal manera que captessin l'atenció i distraguessin l'espectador, l'oient o el lector. Havien de ser rigorosos, perquè s'ha de tenir sempre el màxim respecte per a aquell que és el receptor dels teus missatges.

D'aquell cafè matinal van sortir moltes coses que des d'aleshores hem fet junts. Amb aquests criteris vam produir alguns documentals com *El Maquis: la guerra silenciada* o *El món en flames*, vam escriure un llibre sobre diversos episodis bèl·lics de la història de Catalunya i, sobretot, fa quatre anys que fem un programa a Catalunya Ràdio que, mal ens està dir-ho, és un gran èxit d'audiència, cosa que ha estat reconeguda, entre d'altres, per l'Òmnium Cultural, que ens va donar el seu premi de

ràdio de l'any 2002. A la nostra vida, poques vegades un cafè ens ha sortit tan bé de preu...

Ja des de la primera temporada, l'any 2001, ens vam plantejar la possibilitat d'editar els programes de ràdio per oferir-los a un públic diferent. Vam transcriure uns quants episodis, però ben aviat ens vam adonar de les dificultats que comportava el projecte. Sovint, el que per ràdio sonava fluid, un cop es llegia, era ple de repeticions. Els girs del llenguatge oral no funcionaven quan es transcrivien, la intensitat dramàtica que conferia la música quedava sense trasllat quan simplement s'escrivia allò que s'havia dit. En definitiva, no funcionava.

Tot i així, el cert era i és que els episodis del programa de ràdio tenien, segons el nostre parer, un gran interès per a uns possibles lectors. La prova d'això és les desenes de cartes que hem rebut (la majoria de vegades per correu electrònic) demanant quan s'editarien els programes en forma de llibre o, com a mínim, en forma de CD.

En tot això conflüïa el fet que, si en el terreny audiovisual aquest punt de vista divulgador no havia tingut fins fa pocs anys una gran volada, per sort en el terreny editorial el camí ja feia molt de temps que es recorria. Diversos editors publiquen llibres d'història destinats a públics més amplis que el dels especialistes en la matèria. Un dels més destacats en els darrers anys ha estat Cossetània Edicions, l'editorial que ens acull. La col·lecció de llibres *En Guàrdia!*, que aquest exemplar que teniu a les mans inaugura, té un lloc natural en aquesta editorial.

Els llibres de la col·lecció *En Guàrdia!* volem que reflecteixin l'esperit dels programes de ràdio. En aquesta línia, i tal com ho fem en el programa, sempre mirarem d'explicar la substància de la història, al mateix temps que el condiment, aquelles anècdotes, aquells detalls que fan l'explicació més entretinguda i salada. Els llibres d'aquesta col·lecció no seran manuals d'ús, sinó llibres on el plaer de llegir històries no estigui barallat amb el fet de conèixer la història. Som absolutament conscients que els nostres llibres no supliran —ni haurien de fer-ho per res del món— els volums escrits pels principals especialistes, però, en canvi, sí que pensem que seran especialment útils per a aquells qui volen ampliar els coneixements que tenen sobre algun dels aspectes de la nostra apassionant història o volen iniciar-s'hi. Per aquesta raó, al final del llibre podreu trobar un petit recull bibliogràfic de les obres que siguin més interessants per a aprofundir una mica més en el que s'ha tractat.

També trobareu fotografies, croquis, ampliació d'alguns aspectes que en llenguatge actual es podrien anomenar *col·laterals*, etc. Volem contribuir a excitar la curiositat del lector. La història no és mai lineal i, per tant, és impossible que un sol fil argumental ho expliqui tot.

Aquest primer número és dedicat al Maquis, a les guerrilles antifranyquistes que van operar tant a Catalunya com a altres indrets de l'Estat espanyol des del mateix moment en què es va produir l'aixecament feixista el 18 de juliol de 1936. Fins a principis dels seixanta, el Maquis perviurà. És aquest fascinant recorregut el que farem de la mà de la periodista Esther Rodríguez.

En altres números de la col·lecció, ja en preparació, parlarem d'un dels reis més destacats de la Corona catalanoaragonesa, Pere II el Gran, aquell qui va derrotar els francesos tant a Sicília com a les costes catalanes i al coll de Panissars. També preparem llibres nous sobre els moments i els personatges més fascinadors de la història del nostre país.

Però ocupem-nos ja del llibre que teniu a les mans...

Sens dubte, la història de Catalunya està farcida d'episodis i de personatges apassionants. Molts ens els sentim propers en el territori, en el temps o en les emocions. I alguns tenen una veritable rellevància general i tindrien la capacitat de seduir l'atenció de qualsevol ésser humà.

I, precisament, per iniciar aquesta col·lecció hem escollit un d'aquests fets històrics que compleixen totes les característiques que acabem d'exposar. Comprovem-ho... La lluita del Maquis antifeixista va començar pràcticament a partir del primer moment del cop d'estat militar del 18 de juliol de 1936. I, en aquest context, Barcelona és l'única ciutat que derota un exèrcit feixista que es desplega pels seus carrers, mentre que entre el juliol i el novembre de 1938 les Terres de l'Ebre esdevenen l'escenari de la batalla més gran de la història d'Europa del segle xx, excloses —evidentment— les dues guerres mundials. I, en tot cas, és la batalla més gran lliurada fins a aquell moment contra el feixisme arreu del món.

La majoria dels protagonistes d'aquest llibre es fan en aquest extraordinari context, terrible i dramàtic. A molts d'ells, la guerra els roba l'adolescència, però tots conserven l'ideal de lluitar per fer un món millor. Probablement, podríem emetre molts judicis negatius sobre moltes de les seves accions individuals; però molt difícilment podrem deixar de reconèixer la fam de justícia que els impulsa al combat. Tal com s'ha dit algunes vegades, podem jutjar els actes revolucionaris i els seus protagonistes, però no podem jutjar l'esperit de la «revolució», en la mesura que representi l'afany suprem dels humans contra la injustícia.

Si és veritat que l'únic valor moral objectivable és el de l'esforç davant les dificultats, haurem d'expressar la nostra admiració i el nostre respecte per a molts d'aquests maquis enfrontats a algunes de les dificultats més grans que puguem imaginar... la por, la solitud, el fred, la fam, el menyspreu i la desesperança. Aquella desesperança gairebé infinita dels que es van sentir traïts per les democràcies occidentals a la conferència de Munic, el setembre de 1938; dels que van sobreviure a les

70.000 baixes republicanes de l'Ebre; dels que es van veure obligats a creuar la frontera derrotats l'hivern de 1939; dels que van ser internats en camps de concentració francesos; dels que van tenir notícia del repartiment de Polònia entre alemanys i soviètics el setembre d'aquell mateix any; i dels que van «veure» desfilar els nazis pels Camp Elisis de París el juny de 1940.

És en aquest context que cal valorar la decisió de tots aquells que van continuar lluitant, quan tot semblava perdut. Lluitant en el sentit més concret, però també en el sentit més genèric de la paraula. Sabotejant les comunicacions dels nazis a l'interior d'una França profundament col·laboracionista; passant pilots britànics pels Pirineus, perquè poguessin seguir fent honor a la frase de Churchill segons la qual «mai tants han degut tant a tants pocs», o, senzillament, sobrevivint i fent sobreviure els fills i els avis en una Catalunya ocupada. Tots aquests «resistents», tant els que van acabar en els camps d'extermini com els que van patir quotidianament en les cues per aconseguir rosegons de pa, són els herois d'aquest llibre.

Més enllà de tots els matisos intel·lectuals i de totes les prudències del coneixement, tots aquests «herois» mereixen el nostre record més emotiu, perquè les seves esperances i els seus dolors constitueixen la prova irrefutable que «resistir és vèncer».

ENRIC CALPENA I OLLÉ
ORIOI JUNQUERAS I VIES

El 1949 volíem enderrocar Franco, contra el qual havíem intentat atemptar diverses vegades [...]. Ramon Vila "Caracremada" tallaria totes les línies telefòniques i d'alta tensió que alimentaven Barcelona; Quico Sabaté havia de llançar un camió de dinamita contra la Jefatura Superior de Policia de la Via Laietana; Josep Lluís Facerias assaltaria la Model per alliberar els resistents empresonats, i uns altres companys ocuparien la redacció de *Solidaridad Nacional*, on farien imprimir una edició urgent de *Solidaridad Obrera*... Preparàvem la revolució.

[Domènec Ibars, «Mingo», guerriller anarquista. Empresonat durant 7.300 dies sense interrupció.]

Valentia? Utopia? Desesperació? Què hauria passat si algun del plans dels guerrillers hagués tingut èxit? Podrien haver estat capaços de capgirar el rumb de la història?

Introducció

La Guerra Civil espanyola i la dictadura que va deixar com a herència configuren un retaule amb una infinitud de fets ja narrats. Però, a mesura que passa el temps, el procés de restauració d'aquest quasi mig segle de la nostra història recent descobreix nous passatges, nous personatges, nous matisos sota les diverses capes que, primer, la dictadura del silenci i, després, el bàlsam de la Transició van deixar amagades.

Fins fa molt poc temps, el Maquis era un d'aquests capítols soterrats per la voluntat dels que encara es resisteixen a construir el passat amb totes les seves arestes. A mig camí entre la tragèdia, la infàmia i la llegenda, la història de totes aquelles persones que van protagonitzar la resistència armada contra el règim franquista va haver d'esperar la mort del dictador per començar a ser explicada i, quasi quaranta anys, per ser acceptada.

En el record de moltes persones han quedat sota el nom de *bando-lers*, *pistolers*, *lladres*... Però eren guerrillers, persones que es resistien amb armes a un estat que es mantenia gràcies a la violència repressiva. I la repressió i les armes sempre dibuixen uns escenaris complexos en què es barregen molts protagonistes, molts decorats i també moltes víctimes. Es calcula que, d'entre els 10.000 homes que van configurar la guerrilla, uns 2.500 hi van deixar la vida. Les estadístiques oficials compten 20.000 enllaços detinguts (molts d'ells, dones) i un càlcul moderat xifra en 100.000 el nombre d'accions de suport als guerrillers dutes a terme per la població civil. Per combatre aquest moviment de resistència, el règim va augmentar significativament la plantilla de la Guàrdia Civil i els destacaments especials: 20.000 agents es van dedicar exclusivament a combatre els maquis, alguns dels quals també hi van perdre la vida.

El moviment guerriller va significar l'oposició més seriosa al franquisme i va viure bàsicament tres etapes, de diferent naturalesa i context, però amb un objectiu comú: la derrota dels règims feixistes. D'una banda, el final de la Guerra Civil espanyola l'abril de 1939 i l'inici de la invasió de França per part de l'exèrcit alemany el maig de 1940 —en el marc de la Segona Guerra Mundial— provoquen que molts combatents republicans que s'han vist forçats a exiliar-se a França s'aboquin a la lluita armada contra el nazisme. La imminent victòria de les forces aliades esperonarà aquests combatents, que centraran llavors el punt de mira en l'alliberament del seu propi país. La tardor de 1944, pocs mesos abans de donar per acabada la Segona Guerra Mundial, uns 3.000 guerrillers espanyols i catalans duran a terme un intent d'invasió batejat amb el nom de Reconquista de España, un nom èpic, però, que va acabar recordant un fracàs i l'inici d'una nova etapa.

A la conferència de Potsdam, celebrada l'estiu de 1945, les potències vencedores, encapçalades per Churchill, Truman i Stalin, van deixar clar que no tenien gaires intencions d'esforçar-se a derrocar el règim franquista i, tot i que frustrats, aquells combatents republicans, que esperaven el suport internacional, van decidir intentar-ho tot sols.

Sota la bandera del comunisme i l'anarisme, es van disseminar partides guerrilleres, sobretot a Galícia, Lleó, Andalusia, Extremadura, País Valencià i Aragó. Però l'atomització de les forces, la col·lisió de les diferents estratègies, la repressió violenta i la manca de suport internacional van acabar de sepultar el somni de veure un nou país lliure del dictat feixista.

Molts guerrillers van morir, en lluita o executats; d'altres es van lliurar o van delatar els seus companys; n'hi hagué que van desertar o que van ser «depurats» i d'altres, finalment, van tornar a una França que els arrecerava però que els recordava amb amargor la seva derrota.

Com una flama sense oxigen, el moviment guerriller es va anar debilitant progressivament en un país que emprenia un nou rumb, i només uns quants llibertaris irreductibles, com Josep Lluís Facerias, Marcel·lí Massana o Quico Sabaté, van mantenir viu l'esperit combatent fins que el 1963, amb la mort de Ramon Vila Capdevila, «Caracremada», es va acabar de silenciar una guerra que, per a tots aquests homes, encara no s'havia perdut.

Diuen que la història la dicta la veu del més fort, d'aquell que guanya la batalla, d'aquell que derrota l'enemic. Però la història, al capdavall, s'acaba escrivint per ella mateixa. Aquest n'és un episodi que dóna veu a aquells que un dia van ser perdedors i que van ser condemnats a viure en l'exili de la memòria.

Els orígens: la Guerra Civil espanyola

A les cinc de la tarda del 17 de juliol de 1936, una facció de l'Exèrcit espanyol comandada pel general Francisco Franco i formada principalment per tropes de regulars marroquins i per falangistes es va aixecar a Melilla contra la República presidida per Manuel Azaña. Poc després, la Legió Estrangera es revoltava al Marroc. L'endemà, l'aixecament militar s'estenia per tota la Península.

Comença així un dels episodis més tràgics de la història del segle xx, una guerra fratricida que va durar gairebé tres anys i que va deixar un milió de morts i trenta-sis anys de dictadura. Una guerra que va ser l'antesala de la Segona Guerra Mundial i que va servir de laboratori de proves perquè les principals potències mundials es prenguessin les mesures.

L'alçament va evidenciar la divisió irreconciliable entre les dues Espanyes de què parlava Antonio Machado: una de conservadora i amb l'estament eclesiàstic com a gran valedor, i una altra que, amb la victòria de les forces d'esquerra aglutinades en el Front Popular a les eleccions del 16 de febrer de 1936, havia vist com l'Estat podia emprendre de nou el camí d'una democràcia progressista.

La insurrecció va comptar amb el favor immediat de bona part de la burgesia empresarial i de l'estament eclesiàstic, que consideraven el conflicte com una croada, i, a més, amb el suport tàcit i material de les potències totalitàries del moment: Itàlia i Alemanya. El bàndol republicà, però, no va tenir el suport de les principals democràcies europees, França i la Gran Bretanya, ja que havien signat un tractat de no-intervenció pocs dies després d'esclatar el conflicte. L'URSS també s'hi va adherir, tot i

El general en cap de l'Exèrcit de l'Àfrica, Francisco Franco, proclama una «fe cega en la victòria» des del balcó del Govern Militar de Ceuta. És el matí del 19 de juliol de 1936.
FONT: BIBLIOTECA DEL PAVELLÓ DE LA REPÚBLICA – UNIVERSITAT DE BARCELONA.

que amb excepcions, i també ho van acabar fent Itàlia i Alemanya. Però això no va impedir que l'aviació italiana bombardegés Blanes o Badalona i que la Legió Còndor destruís Gernika.

El bàndol republicà va comptar amb el suport de les Brigades Internacionals, fundades a Albacete el 7 d'octubre de 1936 i integrades per homes i dones vinguts d'arreu del món, amb diferents ideologies però amb fermes conviccions democràtiques, que van protagonitzar un dels episodis de solidaritat més remarcables de la història recent.

Geogràficament, l'adhesió a les forces autodenominades «nacionals» va ser irregular, i així com hi va haver zones on va ser immediata (la llavors Castella la Vella, Lleó, Galícia, part d'Andalusia, Pamplona...), en d'altres, la insurrecció va ser ràpidament sufocada, com a Madrid i Catalunya. Però moltes adhesions van tenir un caràcter accidental i molta gent es va veure obligada a lluitar en un bàndol o en un altre per qüestions d'atzar, ja que la guerra els va agafar per sorpresa i es van trobar atrapats en zones que, de sobte, s'havien convertit en «roges» o «nacionals».

L'Exèrcit franquista avança a gran velocitat i, en poc més d'un any, ja controla bona part del territori espanyol. I amb l'exèrcit, arriba la repressió.

Ja abans del cop d'estat de juliol de 1936, el general Mola, autèntic gestor de la insurrecció contra la República, havia apuntat a la instrucció número 15 de l'alçament que «la acción debe ser en extremo violenta y eficaz». Deixava clar que l'objectiu no era només guanyar la guerra sinó també aniquilar l'opositor. És per això que, amb l'avanç de les tropes insurrectes i la presa dels territoris, hi ha gent que decideix marxar de les zones habitades i amagar-se a la muntanya. Per a molts era l'únic recurs que quedava per evitar la presó, les tortures i potser la pena capital.

Els «fugits» i els primers intents d'organitzar un cos de guerrillers

A les persones que van optar per refugiar-se a la muntanya les forces franquistes les va anomenar *fugits*. I aquest és el nom que els va quedar per sempre més. En un primer moment, entre aquests «fugits» hi havia principalment civils sense causa política. El simple fet d'haver assistit a un míting del Front Popular, d'haver-se significat d'alguna manera en el lloc de treball o de, senzillament, tenir familiars lluitant al bàndol republicà, engendrava el temor a ser represaliat.

A mesura que la guerra avança i l'Exèrcit franquista controla més terreny, s'hi afegeixen civils integrats en quadres mitjans o sindicats que

Les forces de seguretat van ser motiu de propaganda durant la Guerra Civil. Aquí, cartell de la Subsecretaria de Propaganda del Govern de la República. AUTOR: ANÒNIM.

tenen la voluntat de fustigar l'enemic des de la clandestinitat, sense formar part de l'Exèrcit republicà. I poc després són les unitats republicanes que han perdut el contacte amb les seves files i que han quedat aïllades les que s'arreceren als boscos i comencen una lluita de tàctica guerrillera.

Però fos per evitar la guerra, la represàlia o per combatre l'enemic, durant anys les muntanyes van ser plenes d'homes que es dedicaven bàsicament a sobreviure.

La geografia sempre va ser la gran aliada dels guerrillers; és per això que les seves accions van tenir més èxit i ressò a les zones on el paisatge és especialment accidentat. El mateix juliol de 1936 es detecten les primeres partides guerrilleres a Galícia, i també es fan sentir a Astúries, Lleó, Andalusia... Gent molt jove, fins i tot adolescents, es van convertir en protagonistes dels primers passatges guerrillers. Es van donar casos de partides integrades per diversos germans (com els tres germans Cepedales d'Astúries) i fins i tot per famílies senceres.

Les autoritats republicanes coneixien l'existència d'aquests grups més o menys autònoms que resistien a les zones «nacionals», però el Govern de Madrid no va tenir mai gaires intencions d'organitzar les bosses de

Alguns ciutadans celebren l'arribada de les tropes nacionals a Barcelona el 26 de gener de 1939. FONT: ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA (ANC) – FONS BRANGULÍ (FOTÒGRAFS).

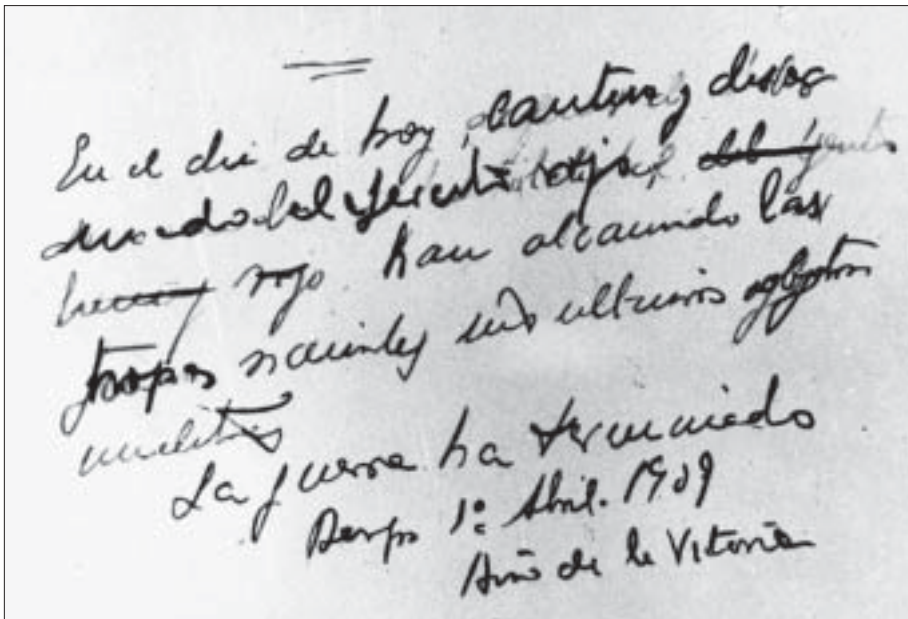

Cartell propagandístic de la UGT de preparació per a la guerra. AUTOR: ANÒNIM.

«fugits». Es va fer un primer intent amb el SIEP (Servicio de Información Especial Periférico), un servei que tenia assignades tasques d'espionatge en territori enemic i del qual en va formar part Ramon Vila Capdevila, conegut amb el sobrenom Caracremada. Però la incomunicació de Madrid amb les zones rurals, on actuava, el va fer molt poc efectiu i quasi virtual.

La iniciativa més ferma per formar un cos de guerrillers la va encapçalat l'octubre de 1937 el llavors cap del Govern i ministre de la guerra, Juan Negrín, que va decidir crear l'anomenat XIV Cos d'Exèrcit Guerriller. Estava format per quatre divisions guerrilleres que no es van començar a organitzar, però, fins al febrer de 1938. El seu objectiu era doble: d'una banda, havien d'actuar a prop de les línies enemigues per esbrinar-ne moviments i entorpir-ne el forniment; de l'altra, havien de procurar-se un coneixement perfecte del territori perquè, si es produïa la derrota republicana, poguessin mantenir la lluita guerrillera des de les muntanyes tot esperant l'arribada d'una nova conjuntura mundial. El seu àmbit d'actuació principal seria Andalusia, Astúries, Aragó, Extremadura, Madrid i els voltants.

Però la repressió era implacable i moltes de les partides van ser aniquilades en les operacions de neteja ordenades a l'Exèrcit, per a les quals

Últim comunicat de guerra manuscrit per Franco. Va ser emès per ràdio a un quart d'onze de la nit de l'1 d'abril de 1939. FONT: BIBLIOTECA DEL PAVELLÓ DE LA REPÚBLICA – UNIVERSITAT DE BARCELONA.

L'origen de la guerra de guerrilles

El 10 de febrer de 1808, 11.000 soldats francesos acompanyats de 3.600 cavalls van entrar a Catalunya sota les ordres del general Duhesme. L'excusa era dirigir-se cap a Portugal per fer efectiu el Tractat de Fontainebleau, pel qual França i Espanya es repartien el territori lusità. Però, per sorpresa, Duhesme va acabar ocupant la Ciutadella i la fortalesa de Montjuïc.

Les ànsies expansionistes franceses havien començat a fer-se efectives. Poc després començava la guerra de la Independència, coneguda a Catalunya com la guerra del Francès: la guerra contra Napoleó.

Aquella total, que va afectar tot el territori de l'Estat i que va tenir un important component popular, va significar en gran manera el fracàs de la guerra regular de l'exèrcit, ja que la superioritat numèrica dels efectius francesos impedia fer-los front a camp obert. És així com va començar a utilitzar-se una nova tàctica d'arrel civil, la tàctica guerrillera.

Amb unes regles pròpies, basades en la preferència per l'emboscada, el coneixement del terreny (preferentment accidentat), la rapidesa de dispersió i de concentració de forces, la complicitat de l'entorn i la solidaritat de grup, els guerrillers es van convertir en un exèrcit invisible que va contribuir enormement a la victòria final aliada. El secret de l'èxit de les guerrilles va ser el seu caràcter popular, tot i que l'autonomia de què disposaven espantava les classes dirigents. I de vegades, també, la població. Les actuacions al marge de la llei de molts guerrillers, les lluites internes entre les diferents partides guerrilleres i els seus caps i les desavinences amb els oficials de l'exèrcit

regular i les autoritats civils van deixar palès el caràcter ambigu d'aquest nou tipus de lluita, que prendria molt protagonisme en els conflictes armats del segle xx.

Recreació a partir d'iconografia de J. B. Flaugier (1808-1810) de la vestimenta dels membres del Sometent durant la guerra del Francès. AUTOR: FRANCESC RIART. FONT: F. XAVIER HERNÁNDEZ. Història militar de Catalunya. BARCELONA: RAFAEL DALMAU, EDITOR 2004.

es van utilitzar, fins i tot, efectius de cavalleria. Franco va arribar a ordenar personalment al seu Servicio de Información y Policía Militar la destrucció de les partides guerrilleres, i les forces repressives van acomplir l'ordre sense cap mena de mirament. El general Antonio Sagardía Ramos, que va dirigir la campanya contra Catalunya i va ser artífex d'un dels episodis de repressió més sagnants al Pallars Sobirà, va arribar a proclamar: «fusilaré a diez catalanes por cada hombre muerto de mi guardia». I així ho va fer, seguint l'operació Limpieza de los Pueblos. Ja durant la guerra va quedar clar que la «justícia» s'administraria fos com fos i a qui fos.

L'1 d'abril de 1939 Franco va donar l'últim *parte oficial de guerra*, el Parte de la Victoria: «En el día de hoy, cautivo y desarmado el Ejército Rojo, han alcanzado las tropas nacionales sus últimos objetivos militares. La guerra ha terminado.» Però algunes persones van trigar molt de temps a saber-ho. I és que, els que, un cop acabada la guerra, es van quedar aïllats a la muntanya, van viure un autèntic periple. Sense cap mena d'informació, la por els va mantenir al marge de qualsevol contacte amb la població, i la captivitat, en alguns casos extrems, va arribar a allargar-se més de tres dècades.

Durant anys, a les muntanyes hi va haver persones que esperaven la fi d'una guerra sense fi.

Índex general

Presentació, per <i>Enric Calpena i Ollé i Oriol Junqueras i Vies</i>	5
INTRODUCCIÓ	11
ELS ORÍGENS: LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA	13
Els «fugits» i els primers intents d'organitzar un cos de guerrillers..	16
LA PRIMERA POSTGUERRA	23
La repressió a l'interior	24
La justícia sumaríssima	24
Els afusellaments	25
Els camps de concentració	27
El Camp de la Bota	28
Els batallons de treballadors	28
LA GESTACIÓ DEL MOVIMENT GUERRILLER	31
El camí de l'exili	31
Els camps de refugiats a França	33
L'organització als camps	34
L'esclat de la Segona Guerra Mundial	36
Espanya, país «no bel·ligerant»	37
La División Azul	38
L'ocupació de França	39
Camí de Mauthausen	40
Els Grups de Treballadors Estrangers (GTE)	41

La Resistència francesa	41
Les xarxes d'evasió	44
LA PREPARACIÓ DE LA RECONQUISTA DE ESPAÑA	47
Creació de la Unión Nacional Española (UNE)	47
L'alliberament del sud de França	50
Un pla, moltes veus	51
La preparació	54
Les maniobres de distracció	56
Què en sabia el règim?	58
L'opinió internacional	58
LA INVASIÓ	61
Dia A, hora H	61
Primers errors estratègics	63
La resposta del règim	64
La gana	64
El setge a Viella	67
La retirada	68
Els presoners	70
EL MAQUIS DESPRÉS DE L'OPERACIÓ RECONQUISTA DE ESPAÑA	73
Premsa d'un fracàs	73
Les raons del fracàs	75
Raons polítiques	75
Raons militars	75
Raons socials	77
Les conseqüències de l'Aran	79
Teories de la conspiració	79
Dissidències	80
Tornar a França	82
Canvi de rumb	82
LA NOVA TÀCTICA GUERRILLERA	83
L'Estat espanyol després de la Guerra	83

Infiltració de partides comunistes	84
Els dia a dia dels maquis	86
La geografia guerrillera	89
L'Agrupació Guerrillera de Llevant-Aragó: L'AGLA	91
Els enllaços	93
Els botxins	95
Les contrapartides	96
Confidents i delators	98
Canvi de tàctica: el PCE desautoritza la lluita armada	99
EL MAQUIS A CATALUNYA	101
Una terra singular	101
L'intent comunista	102
La guerrilla llibertària	102
Guerrilla rural: Marcel·lí Massana	106
Guerrilla rural: Ramon Vila Capdevila, «Caracremada»	107
Guerrilla urbana	111
Guerrilla urbana: Josep Lluís Facerias	111
Guerrilla urbana: Francesc Sabaté Llopart, «Quico Sabaté» ...	114
El darrer periple de Quico Sabaté	117
El poble es desperta: primeres vagues	121
LA NOVA LLUITA	123
Els temps estan canviant	123
«25 años de paz»	126
Els últims anys	127
EPÍLEG D'UNA HISTÒRIA SENSE FINAL	131
BIBLIOGRAFIA I FILMOGRAFIA	133

Índex de requadres històrics

L'origen de la guerra de guerrilles	20
Començar de zero	24
La Model	26
Camps de concentració franquistes a Catalunya	29
La línia Maginot	37
L'origen del mot <i>maquis</i>	42
Els «paraxutatges»	44
La Tomasa	49
Les armes	56
El salconduit i la línia Gutiérrez	59
Operació Reconquista de España	62
Travessar el túnel	66
L'Hôpital Varsovie	71
Hores baixes... i altes	78
El final de la Segona Guerra Mundial	81
El sarró guerriller	87
La geografia guerrillera	90
Un himne guerriller (<i>El Guerrillero</i> , Agrupació Guerrillera de Llevant)	91
La Pastora	93
Carmen Jerez Rodríguez	95
El Sometent	97
Benvingut Mr. Marshall	99
Frederica Montseny	106
Els sobrenoms	110
Assaltar un <i>meublé</i>	114
El darrer viatge d'en Quico Sabaté	119
Una vida de pel·lícula	120
Granados i Delgado	128